

Travinje

Priročnik za kmetovalce

KATERE NARAVNE POSEBNOSTI NAJDEMO NA TRAVNIKIH?

Travišča ob meji Slovenije in Madžarske so življenjska okolja z edinstvenimi živalskimi in rastlinskimi vrstami. Travišča so se razvila in ohranila z ekstenzivnim kmetovanjem.

Na travnikih najdemo nekatere zavarovane ali redke rastlinske vrste kot so **orhideje**, **rumena maslenica**, **sibirska in vodna perunika**, **močvirska logarica**, **narcisa** ter **močvirski svišč**. Njihova barvna paleta cvetov daje tej krajini spomladi in poleti poseben čar. Zaradi intenzivnega kmetovanja ali opuščanja rabe zemljišč je obstoj večine vrst ogrožen.

Sibirska perunika

Na mokrotnih travnikih živi veliko število zavarovanih vrst metuljev. Med njimi so to vrste iz rodu **mravljiščarjev**, ki ležejo jajca na hranilno rastlino **zdravilno strašnico** ali na **močvirski svišč**. Ličinke metuljev v jeseni poberejo rdeče mravlje in jih

Poljski škranec

odnesejo v mravljišče, kjer prezimijo. Tudi razvoj gosenice **travniškega postavneža** je od maja naprej vezan na rastlino mokrotnih travnikov, **travniško izjevko**. Na suhih travnikih najdemo metuljem podobno **metuljčnico**.

Na travniških tleh gnezdijo številne ptice kot so **prepelica, poljski škrjanec in kosec**. Kosec je zavarovana vrsta, ki je tudi v svetovnem merilu zelo ogrožen. Neprimeren čas košnje pomeni za našete vrste tveganje, saj lahko pride do uničenja celotnega zaroda.

Pomembno je, da travnike kosimo in ohranjamo na način, ki bo prijazen živim bitjem. Vsak, ki želi več izvedeti o rastlinah ali živalih na travnikih lahko o tem povpraša na sedežu Narodnega parka Ōrség ali na Javnem zavodu Krajinski park Goričko.

Metuljčnica

Travniški postavnež

ZAKAJ ZA OHRANITEV NARAVE POTREBUJEMO TRAVNIKE?

Živali in rastline na travnikih nam nudijo številne t.i. ekosistemске usluge. Med te spadajo opraševanje rastlin (ajda, vinska trta, buče, sadno drevje, idr.), pridobivanje zelišč in začimb ter kultiviranje divjih rastlin (pred tisočletji smo vzgojili žitarice).

Otroci spoznavajo metulje

Rastlinske in živalske vrste na travnikih ter pašnikih spadajo med največje naravne zanimivosti Narodnega parka Őrség, Krajinskega parka Goričko in Natura 2000 območja ob Muri. Na travnikih srečamo številne rastline, ki so zanimive mnogim obiskovalcem in

privlačijo tudi redke živalske vrste. Zato je pomembno, da jih ohranjamo v ugodnem stanju. Naravi prijazno kmetovanje in s tem pridelava hrane zagotavljata kmetom obstoj in lokalno oskrbo prebivalstva. Uživanje ekološko pridelane hrane, doživljanje narave z vodniki ter sprostitvev na podeželju, so kazalniki zdravega življenjskega sloga. Tega zagotavlja ekstenzivno kmetovanje.

Ekstenzivno kmetovanje sodeluje pri zmanjševanju vpliva podnebnih sprememb, saj so izpusti CO₂ veliko manjši kot pri konvencionalnem - intenzivnem kmetovanju. Ekstenzivna pridelava sena je za prežvekovalce in drobnico primernejša. Vsak kmetovalec in lastnik zemljišča je odgovoren za trajnostni razvoj območja.

Senožetni visokodebelni sadovnjak

ZAKAJ SO TRAVNIKI POMEMBNI?

Travniki so nastali s tisočletnim skrbnim kmetovanjem. Na teh travnikih so se, po opustitvi košnje in paše, razširile tujerodne rastlinske vrste (npr. zlata rozga), za tem so se razrasla grmovja in končno drevje. Redno vzdrževanje travnikov in pašnikov je nujno potrebno, če želimo ohraniti bogato paleto različnih življenjskih okolij.

Ročno spravilo sena

Preveč intenzivna raba travnikov ogroža številne rastlinske in živalske vrste. Zato bomo v nadaljevanju bolj podrobno opisali glavna priporočila za naravi prijaznejše kmetovanje.

UMETNA GNOJILA

Gnojenje travnikov z umetnimi gnojili ima nasprotni učinek in ta se kaže v pretiranem razmnoževanju le nekaterih vrst trav in v izginjanju večine tipičnih travniških vrst (npr. orhideje, močvirska logarica, narcisa). Odsvetujemo tudi uporabo fitofarmacevtskih sredstev, saj povzročajo siromašenje vrst na travnikih in pašnikih.

Metulj mravljiščar na zdravilni strašnici

KOŠNJA ALI PAŠA?

Vlažni in mokrotni travniki so primernejši za košnjo, saj živina s teptanjem na mokrih tleh naredi več škode. Na tako poteptanih in popasenih tleh se uspešno razmnožuje manjše število travnih vrst. Paša na teh travnikih je sprejemljiva v sušnejšem obdobju z manjšim številom živali.

Na pobočjih, kjer uspevajo suhi in pusti travniki je paša priporočljiva jeseni. Obnova travnikov je priporočljiva na opuščeni njivah in zaraščajočih travnikih.

KOŠNJA ALI MULČENJE?

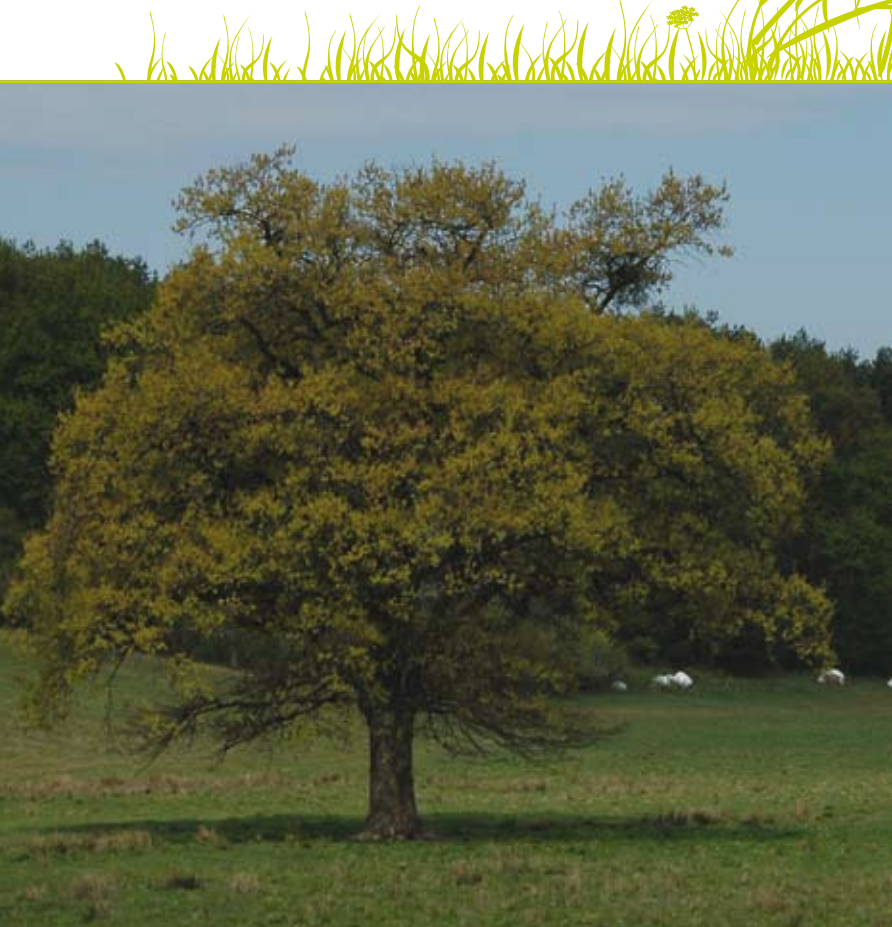
Mulčenje navidezno rešuje vzdrževanje travnikov, v praksi pa s tem ukrepom le prelagamo in podaljšujemo zaraščanje. Po mulčenju ostane na travnišču biomasa, ki travnik gnoji in zastira svetloлюбne rastlinske vrste. Zaradi tega preživijo in se razširijo neželene rastline, ki poslabšajo vrstno sestavo travnika. Učinkovitejši ukrep je košnja, pri kateri biomaso (seno, otavo, otavič) odstranimo.

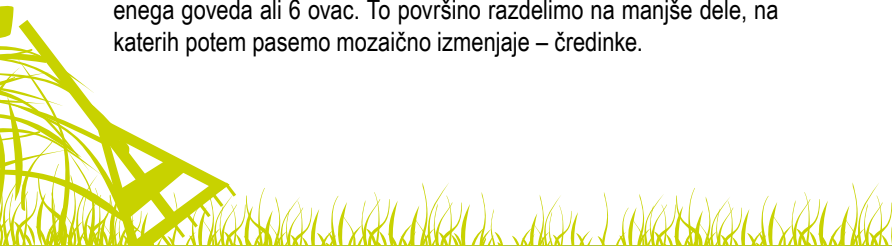
S košnjo zatiramo orjaško zlato rozgo

KAKO IZVAJAMO PAŠO?

Pri paši je najpomembneje, da je ekstenzivna oziroma, da ni prekomerna. Pri prekomerni paši lahko pride do ogolitve tal, ob tem pa ostanejo ali se začnejo pojavljati neželene vrste z globokimi koreninami, ki so lahko tudi nevarne za zdravje živali.

Prekomerno pašo lahko preprečimo tako, da na primer na pašniku velikosti en hektar, pasemo le eno „živalsko enoto“, ki sestoji ali iz enega goveda ali 6 ovac. To površino razdelimo na manjše dele, na katerih potem pasemo mozaično izmenjaje – čredinke.

KAKO POGOSTO NAJ KOSIMO?

Enokaličnice imajo pri košnji prednost pred dvokaličnicami, ker se obnavljajo iz stebelnih kolenc. Z večkratno košnjo na leto se enokaličnice razmnožujejo še hitreje; dvokaličnice tem niso konkurenčne. Na tak način izgubljammo življenjsko pestrost na travnikih s številnimi zavaranimi (npr. močvirski svišč) in gostiteljskimi rastlinami, ki služijo kot hrana ogroženim vrstam metuljev.

Običajno kosimo travnike dvakrat na leto, v letih z več padavinami tudi trikrat (pozna pomlad, pozno poletje, jesen). Ne priporočamo košnje več kot trikrat na leto. Travniki košeni enkrat na leto – senožeti, nas razveseljujejo s številnimi cvetovi različnih barv.

Pisan travnik s pikastocvetno kukavico v ospredju

KDAJ JE PRIMEREN ČAS ZA KOŠNJO?

Pravilen čas košnje je zelo pomemben za obstoj travniških živali. Košnja od sredine junija do konca julija predstavlja nevarnost za kosca in druge ptice, ki v tem času gnezdijo na travniških tleh z visoko vegetacijo. Metulji iz rodu mravljiščarjev odlagajo jajčeca na cvetoče hranilne rastline od začetka julija do sredine avgusta. V tem času košnje odsvetujemo, saj z njo lahko povzročimo propad njihovih ličink.

Ugotavljamo, da je najprimernejši čas košnje pred 10. junijem ali po 1. septembru.

ZAKONSKE DOLOČBE

Pri naravi prijaznem kmetovanju mora kmetovalec upoštevati tudi zakonske predpise kot so Zakon o ohranjanju narave, Uredbo o ohranjanju posebnih varstvenih območij, ipd.

Z odločitvijo za vključitev v različne podukrepe iz Kmetijsko okoljskih plačil (KOP) država kmetovalcem pomaga s finančnimi nadomestili (subvencijami). Kmetijsko okoljski ukrepi ohranjajo naravne danosti, biotsko raznovrstnost, rodovitnost tal in krajinsko pestrost.

Več informacij o tem lahko pridobite pri vaših kmetijskih svetovalcih ali v Javnem zavodu Krajinski park Goričko.

KAKO KOSIMO?

Pri košnji travnikov je zelo pomembno, da kosimo od znotraj navzven. Pri tem načinu košnje se živali, kot so ptice (kosec, jerebice, fazani) ali divjad (poljski zajci, srnjad, jelenjad), lahko pravočasno umaknejo na zunanje, nepokošene dele travnika. Kljub temu nekatere živali ostanejo skrite v visoki travi, zato je priporočljiva uporaba verig (glej fotografijo). Tako naj bi imeli traktorji spredaj pritrjene palice na katerih so viseče verige. Hrup in fizični kontakt verige z živaljo pripomoreta, da se ta preplaši, pobegne pred kosilnico in preživi.

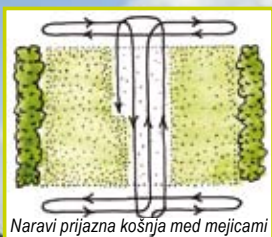
Priporočljiva je košnja 10 cm nad tlemi, tako da ostane dovolj visoka travna ruša, ki je zatočišče za številne žuželke, hkrati pa zmanjšuje preveliko izsuševanje tal.

Košnja z opozorilnimi verigami

MOZAIČNA KOŠNJA

Življenje divjih živali in kmetovanje lahko uskladimo s košnjo ob različnem času in na različnih mestih. To storimo tako, da del travnika na veliki parceli ob košnji pustimo nepokošenega. V primeru, ko so parcele travnikov majhne, mozaičnost košnje lastniki zagotovijo tako, da kosijo ob različnih časovnih obdobjih.

Za dodatne informacije se obrnite na

Javni zavod Krajinski park Goričko,
Grad 191, 9264 Grad
+386 2 551 88 64, park.goricko@siol.net
www.park-goricko.org

Prleška razvojna agencija
Prešernova 2, Ljutomer
tel. +386 41 797 613
e-mail: goran.soster@guest.arnes.si

Ekološki Center SVIT
Kranjčeva 4, 9220 Lendava
Tel: +386 41-217-127
E-mail: svit.ekoloskicenter@gmail.com

A fotókat készítették:
Csonka Péter
Stanka Dešnik
Gregor Domanjko
Havas Márta
Kovács-Mesterházy Zoltán
Kristijan Malačić

Dr. Markovics Tibor
Nagy Csaba
Simon Attila
Goran Šoster

Az illusztrációkat készítette:
Dr. Tanja Simonič

Življenjsko najbolj raznovrstni travniki ob meji Slovenije z Madžarsko so danes ogroženi. Ogroža jih opuščanje, zaraščanje in preveč intenzivna raba. Da bi ohranili del teh travnikov, so trije slovenski (Javni zavod Krajinski park Goričko, Prleška razvojna agencija in Ekološki center Svit) in dva madžarska partnerja (Narodni park Őrség ter dvojezična občina Števanovci/Apátistvánfalva) pridobili skupni projekt podprt s strani Evropske unije. Naš projekt z akronimom Krajina v harmoniji ima dva glavna cilja: izpopolniti upravljanje s travišči ter promovirati naravi prijazne metode kmetovanja. V ta namen smo izdali brošuro, ki je pred vami. Prosimo, sledite našim priporočilom, tako bomo lažje dosegli skupen cilj.

Naložba v vašo prihodnost
Operacija delno financirana Evropska unija
Evropski sklad za regionalni razvoj

Befektetés a jövőbe
A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai
Regionális Fejlesztési Alap társfinanszírozásával valósult meg

A kiadvány a Palkósstúdió gondozásában jelent meg 2010-ben.

www.patkosstudio.hu